
Розвиток економіки України за умов ведення військових дій

Олександра Григорян

Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця, Харків, Україна
ORCID 0000-0001-9530-6042

Для цитування цієї статті:

Григорян Олександра. Розвиток економіки України за умов ведення військових дій.

International Science Journal of Management, Economics & Finance. Vol. 2, No. 1, 2023, pp. 1-8.

doi: 10.46299/j.isjmef.20230201.01.

Надійшла до редакції: 27 грудня 2022 р.; **Схвалено:** 14 січня 2023 р.;

Опубліковано: 01 лютого 2023 р.

Анотація: Важливим показником соціально-економічного розвитку кожної країни є рівень суспільного добробуту. Водночас рівень занепаду життя різних категорій громадян призводить до загострення соціальних потреб суспільства, вимагаючи швидкого вирішення. Задовольнити ці потреби на державному чи муніципальному рівнях не завжди можливо у стислі терміни, що пов'язано з обмеженістю коштів, багаторівневістю та бюрократичністю системи, відсутністю ініціативи громадян.

Інтерес до інновацій сьогодні є актуальним через кризові явища в економіці України через глобальну кризу у світі через пандемію та військові дії на території країни. Розвиток механізмів стимулювання індивідуальності в процесі розвитку громадського сектору є ефективним засобом підвищення соціальної задоволеності населення.

Неефективна національна інноваційна система України, внаслідок бойових дій на території держави, втрати частини території внаслідок окупації Російської Федерації, низка обмежень щодо придбання військової техніки, відсутність достатнє фінансування науки та інші причини, подорожчання товарів і послуг, матеріально-технічні проблеми, руйнування транспортної інфраструктури вплинули на стан і подальший розвиток промислових підприємств, призвели до перерозподілу часток галузей у структури ВВП, значне скорочення обсягів виробництва та хаотичне структурування економіки, такої високотехнологічної, інноваційної, як наслідок – втрата зовнішніх та українських ринків збуту, масове скорочення працівників та робочих місць, міграція високого рівня кваліфікованих робітників занепаду промислових підприємств, які колись були флагманами економіки держави.

Функціонування підприємств, починаючи з 2000 року відбувається в умовах, які постійно ускладнюються поглибленням кризових явищ в економіці України, посиленням конкуренції світовими глобалізаційними процесами, всесвітньою пандемією та військовими діями в Україні.

Ключові слова: інновації, інноваційна модель розвитку економіки, управлінська інновація, підприємство.

1. Вступ

Україна історично мала економіку індустріального типу, це була сировинно орієнтована мала відкрита економіка, в яку мало вкладалося інвестицій для її модернізації та переходу на вищі технологічні уклади. Для окремих підприємств технологічна модернізація не відбувалася 15 і більше років. За даними Forbes, Україна вже втратила 30-50% виробничих потужностей

на Сході країни. Переважна більшість цих потужностей відносилась до сфери важкої індустрії, в якій було зайнято 50-30% економічно активного населення. Лише 1% українських компаній не зазнали збитків унаслідок військових дій [1].

2. Об'єкт і предмет дослідження

Об'єктом дослідження є стан економіки в період пост пандемічний, ведення бойових дій на території України. Предметом дослідження є механізм впровадження інновацій та вплив на розбудову економіки в пост воєнний період.

3. Мета та задачі дослідження

Поглиблення теоретико-методологічних засад удосконалення механізму впровадження інноваційної діяльності в умовах пост пандемічної та післявоєнної розбудови, де існують обмеження власних фінансових ресурсів, високий ризик характеру інноваційної діяльності підприємств.

4. Аналіз літератури

Даною темою щодо дослідження теоретичних положень та практичних рекомендацій застосування механізму впровадження інновацій та оцінки розвитку Індустрії 4.0 в період військових дій на території України займається професор Внукова Н.М. [2), 3].

Під механізмом управління інноваційною діяльністю С. І. Кравченко та Т. Г. Парвіна розуміють сукупність елементів: планування, організації, контролю, регулювання та мотивації, взаємодія яких дозволяє здійснювати циклічний процес, спрямований на ефективну діяльність від генерації ідеї до її формування. подальша матеріалізація в новий продукт з метою його успішної реалізації[4]

5. Методи досліджень

Використано статистико-аналітичний аналіз, теоретичне узагальнення. Інформаційною базою дослідження є наукові розробки вчених-економістів. Автор аналізував теоретичні підходи, що використовуються науковцями для вивчення, аналізу, систематизації даних про інновації та інновації, їх класифікації, функціонування в складних конкурентних умовах, під час бойових дій. Визначення необхідності застосування системного підходу в інноваційній діяльності підприємства.

6. Результати досліджень

Нестабільним та важко передбачуваним стає зовнішнє середовище. Часта зміна смаків споживачів та загострення конкуренції на ринку вимагає від підприємств-виробників швидкої модифікації продукції, застосовувати інновації у своєму виробництві та для цього підприємства намагаються негайно внести удосконалений продукт в харчовій промисловості, змінити якийсь елемент (колір, розмір, смак), що не сподобався споживачам. Для здійснення цих потреб необхідне нове обладнання і підприємство шукає сучасне обладнання (з програмним управлінням або якоїсь складної автоматизованої комп'ютерної системи). На закупівлю цього обладнання потрібно витратити великі кошти.

Така технократична позиція може не покращити конкурентний статус підприємства, а може зашкодити йому і порушити гармонію збалансованість виробництва і як підсумок знизиться якість продукції. Достатньо власних коштів для модернізації виробництва мають далеко не всі підприємства. Головна проблема полягає не в тому, чи доцільно підприємству

йти на такі витрати, а втому наскільки система підприємства спроможна використати сучасні технології та обладнання. Паралельно з провадженням нової техніки та технології на підприємстві потрібно здійснити перебудову методів та організації та управління, впровадити нове управлінське мислення на всіх рівнях менеджменту, так щоб це призвело до одночасного підвищення якості, ефективності та гнучкості виробництва, подальшого розвитку підприємства [5].

За даними НАН України найбільш перспективними галузями післявоєнного відновлення національної економіки на якісно новій інноваційній основі, що забезпечить відповідний рівень зайнятості є: атомна енергетика, металургійний комплекс, виробництво медичної техніки та фармацевтична промисловість, агропромисловий комплекс, нафтова і нафтопереробна промисловість, паливно-енергетичний комплекс.

Рисунок 1. Перспективні галузі післявоєнного відновлення національної економіки України на якісно новій інноваційній основі.

Джерело: побудовано автором за [6]

Війна пригнічує приватну підприємницьку ініціативу, приводить до занепаду економіку країни, тому підвищення ролі держави в питаннях інвестування є природнім процесом, стабільні та адекватно оплачувані робочі місця дозволяють зберегти трудовий капітал нації, запуск нових виробництв дозволитимуть ефективно залишати грошову масу в Україні, що особливо важливо в умовах збільшення емісійних грошей в економіці. Робочі місця, які мають перспективу і актуальні, високооплачувані, і все це буде стимулом для повернення людей в Україну, які були вимушені залишити країну внаслідок бойових дій.

Управлінська інновація являє собою креатив-комплекс ініціативних (відомих та оригінальних ідей) та заходів забезпечення раціоналізації бізнес-процесів підприємства з технологічного, організаційного та економічного аспектів спрямованих на максимальну результативність їх здійснення забезпечивши тим самим, максимальний додатковий ефект для успішного довгострокового розвитку підприємства в сучасних неотехнологічних умовах

функціонування. Ефективна система управління розвитком сучасних підприємств повинна складатися із взаємопов'язаних базової (вимушеної нормативної) та інноваційної управлінських систем [7].

За шість місяців втрати російської армії становлять 12 тисяч 142 одиниці техніки на 16,56 млрд доларів, серед яких: 1924 танків, 4243 ББМ (бойових броньованих машин), 1036 гармат, 266 РЗСВ (реактивних систем залпового вогню), 147 засобів ППО (протиповітряної оборони), 234 літака, 199 гелікоптерів, 819 БПЛА (безпілотних літальних апаратів), 196 крилатих ракет, 15 кораблів (катерів), 3160 автомобілів та цистерн, 99 одиниць спеціальної техніки, 45700 осіб особового складу. Найбільшою втратою для Росії став флагман Чорноморського флоту ракетний крейсер Москва, його вартість 750 млн доларів, який Україна відправила на дно у середині квітня 2022 року

Рисунок 2. Втрати російської армії в період ведення бойових дій на території України за півроку, починаючи з 24.02.2022 року по 24.08.2022 рік.

Джерело: побудовано автором за [8]

За дев'ять місяців втрати російської армії становлять 12 тисяч 142 одиниці техніки на 16,56 млрд доларів, серед яких: 2898 танків, 5839 ББМ (бойових броньованих машин), 1889 гармат, 395 РЗСВ (реактивних систем залпового вогню), 209 засобів ППО (протиповітряної оборони), 278 літака, 261 гелікоптерів, 1547 БПЛА (безпілотних літальних апаратів), 531 крилатих ракет, 16 кораблів (катерів), 4400 автомобілів та цистерн, 161 одиниць спеціальної техніки, 85720 осіб особового складу. Найбільшою втратою для Росії став флагман Чорноморського флоту ракетний крейсер Москва, його вартість 750 млн доларів, який Україна відправила на дно у середині квітня 2022 року

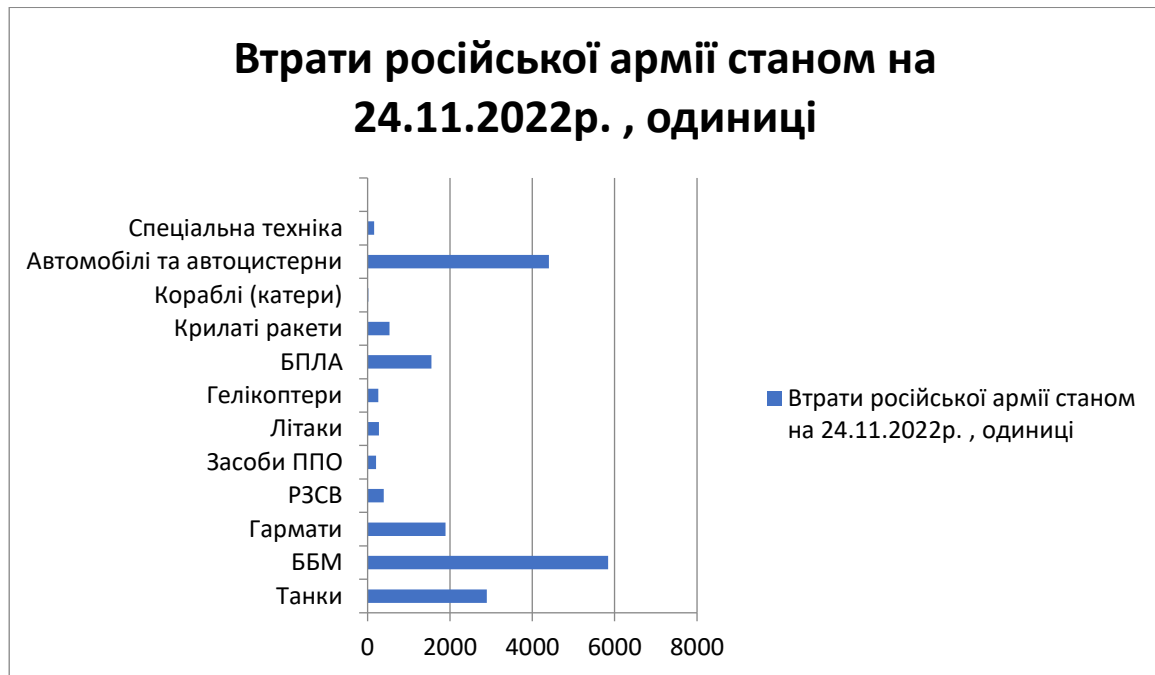

Рисунок 3. Втрати російської армії в період ведення бойових дій на території України за півроку, починаючи з 24.02.2022 року по 24.11.2022 рік.

Джерело: побудовано автором за [8]

На березень 2022 року, зі слів Шмигала Д. втрати України через вторгнення досягли 565 млрд. доларів, на 10 областей, де йдуть бойові дії припадає половина ВВП і економіка України цього року може втратити до 500 млрд доларів, збитки, яких завдано українській інфраструктурі за час війни досягли майже 120 млрд доларів, зі слів міністра фінансів Марченка С. [9]

Зі слів президента від 5 липня 2022 року зараз ЗСУ щодня втрачають до 30 осіб убитими та до 250 осіб пораненими, в травні–червні втрати сягали до 100-200 осіб в день [10].

Стало відомо, що українців, які виїхали за кордон з 24 лютого по травень понад 6,2 млн. осіб зі слів заступника міністра внутрішніх справ України Мері Акоюн. З середини квітня спостерігається і зворотна тенденція – українці масово повертаються додому, понад 1 млн осіб. У Чехії українці отримали 344 тисяч віз для тимчасового проживання, приїхало до Польщі – 3,3 млн, понад 1,2 млн громадян зареєструвалися на тимчасовий захист у країнах ЄС. З 6 млн 200 тисяч українців - до 5 млн громадян переїхали до країн Європейського Союзу[8].

В 70-х роках ХХ століття за підрахунками ПРП (природно-ресурсний потенціал) Радянського союзу говорилося – Україна займала 3 % території Союзу, володіла 13 % його ПРП, де в структурі провідна роль належала земельним і агрокліматичним ресурсам, значними є запаси корисних копалин, водних і лісових ресурсів. Земля – територіальний ресурс. Максимально дорога земля в центрах великих міст, Києва, Львова, Харкова, Одеси.

Зі здобуттям незалежності та необхідністю більш повного самозабезпечення економіки країни корисними копалинами на території країни заново відкриті родовища газу, золота, руд, кольорових металів, в тому числі одне з найбільших родовищ у світі скандію, сконцентровано 20% світових ресурсів марганцевих руд, і понад 5% запасів залізних руд. В цілому багато на нерідні корисні копалини і тому її соціально–економічний комплекс практично повністю забезпечений ресурсами будівельних матеріалів і значною мірою покладами гірничої сировини. Стратегічно важливим для економіки для післявоєнного часу є відродження нафтовидобувної та нафтопереробної промисловості, а також традиційних галузей, де Україна має конкурентні позиції на світових ринках літакобудування, ракетобудування та космічна галузь. Додаткові робочі місця у промисловості отримуємо за рахунок компаній, які полишили ринок Росії.

За даними російського Єдиного реєстру юридичних осіб в Україні у квітні працювало 104 філії російських компаній, у 2020 році – працювало 13 тисяч компаній, які мали російських засновників або бенефіціарів, насьогодні – дані знайдені не були. Найбільша частка сконцентрована в Києві, а по регіонах – у Харківській, Одеській, Дніпропетровській, Запорізькій областях. У травні 2022 року фахівці центру YouControl дослідили 273 українські компанії та організації мають зв'язки з 251 російським підприємством, 40 українських компаній із проаналізованого переліку входять до відомих фінансово-промислових груп, або групи компаній. 100 компаній із проаналізованого переліку зареєстровані в Києві, 39- в окупованому Криму, понад 20 компаній – у Донецькій, Дніпропетровській та Харківській областях, 11 організацій – в інших регіонах України, а у Закарпатській і Тернопільській областях – не виявлено компаній, пов'язаних РФ [11].

Рисунок 4. Кількість суб'єктів господарювання РФ за областями України, станом на травень 2022 року.

Джерело: побудовано автором на основі даних аналітичної системи для комплаєнсу, аналізу ринків, ділової розвідки та розслідувань за [11]

Питання ресурсного та економічного забезпечення розбудови економіки нашої держави в період ведення бойових дій охоплює актуалізацію цифрової трансформації та інноваційних технологій Індустрії 4.0 в повоєнній економіці [11].

Україна входить в етап практичної реалізації завдань довгострокової стратегії, яка має забезпечити міцні засади утвердження її як демократичної, високо розвинутої, соціальної за своєю суттю держави, її інтеграції в систему цивілізованого процесу, не як другорядного додатку, а як країни з конкурентоспроможною економікою, здатною вирішувати найскладніші завдання сучасного розвитку. Інноваційна модель розвитку економіки – це модель, яка ґрунтується безпосередньо на одержанні нових наукових результатів та їх технологічному впровадженню у виробництво, забезпечуючи приріст ВВП, переважно за рахунок виробництва і реалізації науково-містких продукції та послуг. Її головною метою є забезпечення підвищення конкурентоспроможності національної економіки за рахунок використання вітчизняного і світового науково-технічного та освітнього потенціалів [12].

Професор, д.е.н. Григорян Г.М. наголошував – вихід для України створити власну парадигму розвитку, де складовою частиною є прискорений розвиток науки, ґрунтовне удосконалення підготовки кадрів в ВУЗах, підготовка робочої сили, переважно до

інтелектуальної праці в поєднанні з фізичною, оновлення техніки і технології виробництва на основі досягнень науки, придбаних патентів, ліцензій та їх швидке впровадження, створення підприємств у співпраці з передовими країнами, якісне покращення умов життя і праці трудового населення [13]).

7. Перспективи подальшого розвитку досліджень

Для формування інноваційної моделі розвитку економіки Україна має всі передумови. Це і високий науково-технічний, кадровий та інтелектуальний потенціал, і наявність всесвітньовідомих наукових шкіл, структура розгалужених структурних комплексів, і чинне законодавство, що спрямовує формування нової системи інноваційної діяльності в Україні, що відповідатиме цілям сталого розвитку та враховуватиме першочергові потреби відновлення України від наслідків війни. До державного бюджету надійшла друга частина траншу в межах проекту «Удосконалення вищої освіти в Україні заради результатів» [14]). Розвиток інноваційного суспільства тісно пов'язаний з розвитком сучасної освіти, що готує висококваліфікованих конкурентоспроможних фахівців на ринку праці, формує інтелектуальний, соціальний та духовний капітал суспільства, що знайшло своє цілеспрямовання у «Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки» [15])

8. Висновки

Ефективний розвиток економіки – основа оптимальних рішень усіх завдань, які постають перед суспільством. І навпаки, довготривале гальмування розвитку економіки ставить під сумнів саме існування діючої економічної системи. Потому важливою теоретичною задачею є досліджування економічної сутності і соціально-економічного напрямку розвитку України в умовах глобалізації та цифровізації. З середини ХХ століття наука стала безпосередньо виробничою силою. Наукові знання, як рушійна сила економіки випереджає її в розвитку, визначає її доробки на перспективу.

Список літератури:

- 1) Форбс. URL: <https://forbes.ua/news/ukraina-vtratila-565-mlrd-cherez-vtorgnennya-rosii-shmigal-16032022-4687> (дата звернення 25.12.2022)
- 2) Внукова, Н. М. (2022). Вплив цифрової трансформації на розвиток механізмів Індустрії 4.0 (Doctoral dissertation, НДІ ПЗІР НАПрН України).
- 3) Внукова, Н. М. (2021). Економіко-правове забезпечення трансформаційних змін розвитку громад в умовах розбудови Індустрії 4.0. Редакційна колегія, 127.
- 4) Кравченко С. І. (2008). Теоретичні основи формування механізму управління інноваційною діяльністю. Економіка промисловості. № 4. С. 156-160.
- 5) Шацька З. Я. (2011). Досвід зарубіжних підприємств з використання управління інновацій. Ефективна економіка, (9).
- 6) Економічна правда. Офіційний сайт. URL: <https://www.epravda.com.ua/rus/columns/2022/03/24/684560/> (дата звернення 25.12.2022)
- 7) Залуцька Х. Я. (2020, November). Управлінські інновації: необхідність та особливості застосування сучасними підприємствами в умовах неотехнологічного відтворення. In The XI th International scientific and practical conference «Academic research in multidisciplinary innovation»(November 30–December 03, 2020). Amsterdam, Netherlands. P (178-180).
- 8) Міністерство фінансів України. URL:<https://index.minfin.com.ua/ua/russian-invading/casualties/> (дата звернення 25.12.2022)
- 9) Укрінформ. Мультимедійна платформа іномовлення України. URL:<https://www.ukrinform.ua/rubric-economy/3481982-u-minfini-porahovali-skilki-ukraina-vtratila-na-vijnu-z-rf.html> (дата звернення 25.12.2022)

- 10) The Wall Street Journal. Official Publication URL:https://www.wsj.com/articles/ukraines-zelensky-says-a-cease-fire-with-russia-without-reclaiming-lost-lands-will-only-prolong-war-11658510019?mod=latest_headlines (дата звернення 25.12.2022)
- 11) Аналітична система для комплаєнсу, аналізу ринків, ділової розвідки та розслідувань Офіційний сайт. URL:<https://youcontrol.com.ua/data-research/spivvlasnyky-rosiyskykh-pidpryiemstv/> (дата звернення 25.08.2022)
- 12) Петрина М. (2006). Базові умови створення інноваційної моделі розвитку економіки України. Економіка України. № 8. С.35-40.
- 13) Григорян Г.М. (2006). Парадигма розвитку економіки України в умовах глобалізації Управління розвитком. № 5. С.5
- 14) Міністерство освіти і науки України URL:<https://mon.gov.ua/ua/news/prodovzhenno-strok-diyi-prioritetnih-napryamiv-u-sferah-naukovo-yi-naukovo-tehnichnoyi-ta-innovacijnoyi-diyalnosti> (дата звернення 25.12.2022)
- 15) Про схвалення Стратегії розвитку вищої освіти в Україні на 2022-2032 роки: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 23 лютого 2022 року №286-р URL:<https://www.kmu.gov.ua/npras/pro-shvalennya-strategiyi-rozvitku-vishchoyi-osviti-v-ukrayini-na-20222032-roki-286-> (дата звернення 25.12.2022)

Development of economy of Ukraine economy under conditions of military operations

Oleksandra Hryhorian

PhD student of S.Kuznets Kharkiv National University of Economics, Kharkiv, Ukraine

Abstract: The important indicator of socio-economic development of each country is the level of public welfare. At the same time, the level of decline in the life of various categories of citizens leads to the aggravation of the social needs of society, demanding a quick solution. It is not always possible to meet these needs at the state or municipal level in a short time, which is due to limited funds, multi-level and bureaucratic system, lack of initiative of citizens.

Interest in innovation is relevant today due to the crisis phenomena in the economy of Ukraine due to the global crisis in the world due to the pandemic and military actions on the territory of the country. The development of mechanisms for stimulating individuality in the process of public sector development is an effective means of increasing the social satisfaction of the population.

The ineffective national innovation system of Ukraine, as a result of hostilities on the territory of the state, the loss of part of the territory as a result of the occupation of the Russian Federation, a number of restrictions on the purchase of military equipment, the lack of sufficient funding for science and other reasons, the increase in the price of goods and services, material and technical problems, the destruction of the transport infrastructure affected on the state and further development of industrial enterprises, led to the redistribution of shares of industries in the structure of GDP, a significant reduction in production volumes and chaotic structuring of the economy, such a high-tech, innovative one, as a result - loss of foreign and Ukrainian sales markets, mass reduction of employees and jobs, migration of high equal. skilled workers in the decline of industrial enterprises, which were once the flagships of the state's economy.

Starting from 2000, the functioning of enterprises takes place in conditions that are constantly complicated by the deepening of crisis phenomena in the economy of Ukraine, the strengthening of competition due to global globalization processes, the worldwide pandemic and military actions in Ukraine.

Key words: innovations, innovative model of economic development, managerial innovation, enterprise.
